

KMD INF ehk tehingute deklareerimine – mis ja milleks?

Riik kogub aastas kokku 2,6 miljardit käibemaksu, millest tagastab 1,1 miljardit käibemaksu aastas. Käibemaksukohustuslasi on ca 72 000. Käibemaksu administreerimine toimub selliselt, et ettevõtteid esitavad üldised koondandmed (sisuliselt 4 numbrit, mis tagab pettuste latenttsuse) ning samuti puudub ausal ettevõtjal võimalus kontrollida, kas müüja on käibemaksu tasunud või et teda kui ausat ettevõtjat ei kasutata ära pettuses osalemises. Samuti puudub riigil võimalus praeguste andmete pealt veendumaks, kas käibemask on tasutud.

Eelmisel aastal oli ettevõtete poolt tekitatud käibemaksu kahju ca 200 miljonit EURi. (See on üleeuroopaline probleem, selle aasta KOM uuring toob välja, et käibemaksu auk EL tervikuna 195 miljardit EURi vs 2006.a uuringu kohaselt 100 miljardit EURi). <http://europa.eu/rapid/press-release IP-13-844 en.htm>,

Meie praegune käibemaksu kontrollisüsteem koos oma õiguslike raamidega loodi 2003. aastal, mil enamik deklaratsioone olid paberil. Samal ajal on kõikjal mujal toimunud tohutu edasimineku – näiteks on praegu võimalik luua ühe päevaga viis uut firmat, värvata sama palju tankiste ja kiire käibemaksupettuse vaid paari tunniga toime panna.

Ettevõtjate poolt kõlanud väide selle kohta, et maksupettureid on Eestis tuhatkond ehk ca kolm protsenti ettevõtetest, on eksitav. See on vaid käibemaksu tagastusnõuete arv, mida maksu- ja tolliamet sisuliselt kontrollida suudab ega tähenda paraku seda, et kõigi ülejäänud 97 protsenti ettevõtjate puhul on eranditult tegemist ausate ettevõtjatega.

Käibemaksukahju põhjustajaks ei ole vaid pätid ja kuritegelikud grupid, aga suures osas ka tavalised ettevõtjad, kes maksud lihtsalt tasumata jätavad või käibemaksu põhjendamatult tagasi küsivad. Näiteks 72 000 käibemaksukohustuslasest 9700 käibemaksu sisuliselt ei maksa, kusjuures tegemist ei ole eksportööridega. Sellise hulga ettevõtete kontrolliks kuluks maksu- ja tolliametil olemasolevate jõududega 11 aastat.

Kontrollimisega oleme tegelenud pidevalt ja tegeleme ka edaspidi. Näiteks ehitusvaldkonnas on tänavu olnud kontrolli tulemusel üle kahe korra enam määramise ja laekumise kui eelmisel aastal. Käibedeklaratsiooni lisa võimaldab meil aga info hankimise asemel, millele me praegu aega kulutame, keskenduda just nimelt kontrollimisele ja seega oma ressursse oluliselt tõhusamalt kasutada. Samuti aitab see meie kontrolliresurssi paremini suunata, mis peaks just ausaid ettevõtjaid rõõmustama.

Aastas on hinnanguliselt 400 000 tagastusnõuet, millest riik suudab kontrollida ca 3%. Eelmisel aastal jätsime selle kontrolli kaudu tagastamata 25 miljonit EURi. Praegune kontrollitegevus on oma olemuselt paljuski informatsiooni kogumine, kuid käibemaksu detailsem informatsioon tagab kaks põhilist eesmärki – *business to business* tehingute müügikäive varjamine raskeneb, sest ostjal on motivatsioon sisendkäibemaksu kajastada (analoog nt metsatehingute puhul, kus ostjad ja müüjad pidid hakkama mõlemad informatsiooni edastama, mille tulemusena kasvas 2006 vs 2007maksude laekumine ca 3,5 korda) ning käibemaksu pettuse skeemid tulevad kiiremini nähtavale st riik saab kiiremini reageerida pettuste tõkestamisel – kui praegu võib kuluda ühe ahela kindlakstegemisele kuid, siis uue süsteemiga on informatsioon koheselt teada. Seega koostöös ausate ettevõtjatega on võimalik pettusi vähendada, tagada ausam konkurentsikeskkond ning riigieelarve tulude parem laekumine.

Käibemaksuarvestuses peab praegu ka ettevõtte omama ülevaadet, milliselt isikutelt on ta kaupu ja teenuseid ostnud ning kellele müünud. Täiendav muudatus uue süsteemiga on see, et müügi puhul tuleb lisada ka arvestusse ostja registrikood (muudetakse raamatupidamise seadust ning vastukaaluks ei ole vaja kajastada arvel enam ostja asukoha aadressi).

Käibemaksu paremaks kokkukogumiseks vajab riik informatsiooni ostu- ja müügitehingute kohta. Oleme hinnanud, et maksimaalne piir, kus süsteem veel töötaks, on 1000 eurot. Kõrgemale piiri tõstmine ei taga loodetavat eelarvemõju ja seab süsteemi loomise kahtluse alla. MTA andmetel moodustavad alates 1000-eurose piirmääraga tehingud, kõikide tehingute kogusummast 99% ja tehingute koguarvust 60%. Lisaks sätestab käibemaksuseadus, et käibemaksukohustuslaseks on

kohustus registreerida siis, kui aastane käive ületab 16 000 eurot. Seega on väikeste ettevõtete puhul võimalikult minimaalse koormuse kasvuga arvestatud.

Halduskoormuse hindamisel tuleb arvestada MTA tegevuse mõju tervikuna. Oleme viimastel aastatel arendanud oma teenuseid selliselt, et ettevõtte saab oma kogu tegevuse teha e-maksuameti kaudu, mis on toonud 2011 vs 2012 kaasa MTA bürookontaktide vähenemise üle 40%. Tehinguinfo süsteemi rakendamisel väheneb halduskoormus praegusega võrreldes, kuna nn info kogumine – st MTAGA suhtlemine väheneb ausal ettevõtjal, MTA saab koheselt teavitada ausat ettevõtjat kahtlastest tehingupartneritest, mis toob kaasa praegusega võrreldes selle, et võimaliku hoolsuskohustuse rikkumisega seonduvad maksunõudeid on võimalik vähendada ja ennetada (kulud maksusumma, intressi ja õigusabi näol vähenevad).

Oleme tehinguinfo vormi väljatöötamisse kaasanud tarkvara tootjaid ning e-arvete teenusepakkujaid, eesmärgiga töötada välja vorm, mis programmi tootjatele ei tooks kaasa liigset keerukust arendamisel ning täiendav käsitöö oleks välistatud. MTA aruteludes on osalenud AS Merit, Directo OÜ, Vesiir OÜ, Excellent Business Solutions Eesti AS, kes tegelevad nii finantstarkvara tootmise kui ka raamatupidamisteenuste osutamisega. Lisaks osalesid aruteludel RIK ja E-arve operaatorid OpusCapita AS (Itella), Eesti E-arvete Keskus OÜ, Telema AS. Tarkvaratootjad on meile kinnitanud, et koostöös väljatöötatud lahendus on neile ning programme kasutatavatele ettevõtjatele sobiv, st tagatud on tingimused, et täiendavat käsitööd juurde ei teki ning kulude tõusu programmi kasutajatel ei teki, st olemasolev hinnapoliitika katab kulud.

Aruteludesse oleme kaasanud ka e-arvete teenuste pakkujad, eesmärgiga anda tõuge e-arvetele üleminekule. Arvete sisestamisel pole ettevõtte jaoks mingit lisandväärtust. Kui viime sisse KMD INF-i, siis sealt on ainult väike samm edasi e-arveteni, mis siin e-riigis nii visalt kipub levima. Ühe paberarve kulu on ca 1 euro, ütlevad asjatundjad. Sinna lisanduvad paberarvete säilitamise ja käitlemise kulud, näiteks maksukontrollis – koos tehinguarvete üleminekuga planeerib maksuhaldur minna ka üle e-kontrolli põhisemaks.

Suuremad arenduse ühekordsed kulud kaasnevad suurematel ettevõtjatel, kuid pikemas perspektiivis tasakaalustub nende ettevõtjate kulu sellega, et tuleb vähem informatsiooniküsimist ning kiirem teavitus võimalike kahtlaste tehingute kohta, samuti võimalike maksuriskide ennetus.

Ettevõtetele, kes peavad arvestust ainult paber kandjal või teostavad raamatupidamisarvestust tabeltöötlusprogrammis (nt Excelis), võib olla vajadus kohendada oma Exceli aruandluse formaati, mis on ühekordne muudatus. Tabeltöötlusprogrammis on võimalik informatsioon koondada vormil nõutavas järjestuses ning salvestatud fail MTA keskkonda üles laadida ilma täiendavate kulutusteta. RIKis arendatakse riigi poolt raamatupidamise tarkvara, mida kavandatakse pakkuda väikese tasu (esimeste andmete kohaselt 10 eurot kuus) eest ettevõtjatele kasutamiseks. Arenduse teostamisel on arvesse võetud KMD INF aruande esitamise kohustust. Ning ettevõtjad, kellel on üksikud tehingud, mis ületavad 1000 euro piiri, saavad seda täita vastaval vormil e-maksuameti keskkonnas.

Uue vormiga küsitakse järgnevaid andmeid. KMD INF vorm A osa müügiarved: tehingupartneri registri- või isikukood, tehingupartneri nimi, arve number, arve kuupäev, arve summa ilma käibemaksuta, maksumäär, arvel kajastatud kauba ja teenuse maksustatav väärtus maksumäärade lõikes (ainult kassa KMK), maksustamisperioodil KMD lahtris 1 või 2 kajastatud maksustatav käive maksumäärade lõikes, märkused erisuste korral. KMD INF vorm B osa ostuarved: Tehingupartneri registri- või isikukood, tehingupartneri nimi, arve number, arve kuupäev, arve kogusumma koos käibemaksuga, arvel kajastatud käibemaksu summa (ainult kassa KMK), maksustamisperioodil KMD lahtris 5 kajastatud sisendkäibemaksusumma, märkused erisuste korral. Täpsem vorm ja juhised asub <http://www.emta.ee/index.php?id=34808&tpl=1026>;

Uuele süsteemile üleminekul on MTA jaoks väga oluline infoturve. Oleme taganud selle, et andmetele ligipääs on piiratud st peab tulenema konkreetset vajadusest ning andmehulga kättesaadavus on ametikohtade lõikes erinev. Samuti on iga andmete käitlemine tuvastatav st logitav, ning tehakse regulaarset seiret andmete kasutuse üle, ning eelmisest aastast toimib ka vastav automaatne kontroll tuvastamaks võimalikke riskikohti ning kuritarvitusi. Lisaks tellime kevadel ka välisauditi hindamiseks uue süsteemi infoturvet.

Aga taustaks väike pilk ka ajalukku, sest adekvaatse hinnangu saame asjadele ikka teatud aja möödudes. Kunagist maksuametit kritiseeriti kõvasti e-teenuste arendamise pärast – et ettevõtjatel pole arvuteid ja tekitame neile lisatüli. Meid kritiseeriti siis, kui 2011. aastal rakendus kütusesektoris tagatiste süsteem, meid kritiseeriti siis, kui rakendasime metsaettevõtetele teatiste süsteemi. Kõik need ja mitmed teised arendused on osutunud positiivseks, mis on korrastanud turgu, suurendanud läbipaistvust ning toonud kordades suuremat maksutulu.